

מדינת ישראל
משרד החינוך
מינהל חברה ונוער

120 ב'
אייר תשע"ג

אנחנו נשארים
בארץ

על סבך
היום

לראש חג השבועות ופרח מציאת רות

חג השבועות, הוא חג הקציר, מסמל את הקשר העמוק בין האדם לאדמתו. נוהגים לקרוא בחג השבועות את מגילת רות, העוסקת בקשר בין עם ישראל לארץ ישראל ובנאמנות העם לארצו. המגילה מספרת את סיפורן של נעמי ורות השבות ממואב לארץ ישראל לאחר שבעלה של נעמי, אלימלך, עזב את בית-לחם כי לא היה בה לחם...

בבסיסו של הרעיון הציוני, עומדת התפיסה שתקומתו של עם ישראל כרוכה בחידוש ריבונותו של עם ישראל בארצו ההיסטורית, ובעלייתם של יהודים מכל הגלויות אל ארץ ישראל, כמאמר הנביא: "ושבו בנים לגבולם" (ירמיהו לא, טז). הנאמנות לארץ, חרף קשיים ומצוקות, היא זו שאפשרה את הקמת המדינה ואת שגשוגה המרשים.

אנו חיים במאה ה-21, בעידן של גלובליזציה, שבו העולם נהיה לכפר קטן. התפתחותן של חברות רב-לאומיות ותנועה בין-יבשתית זולה וזמינה יצרו מציאות של הגירה זמנית של עובדים בתחומים שונים, של חוקרים ושל אקדמאים בין מדינות. כתוצאה מהגלובליזציה, חל שינוי גם ביחס לאנשים שבחרו לעזוב את ישראל. אם בעבר הם כונו "יורדים" או "נפולת של נמושות", היום יש נטייה להתייחס אליהם כמהגרים או כ"ממוקמים מחדש".

אך דווקא בעידן של הכפר הגלובאלי, עולה חשיבותן של הזהות הלאומית ושל תחושת השייכות לעם, למורשת, לארץ. התנועה הציונית, מראשיתה ועד היום, מאמינה כי מקומו של היהודי, כפרט וכחלק מחברה ומעם, הוא רק בארץ ישראל. ארץ ישראל אינה רק מקלט ופתרון ל"שאלת היהודים", אלא גם, ואולי בעיקר, מרכז רוחני חדש שבו העם היהודי יפתח את חירותו הרוחנית ואת עצמאותו הלאומית, ובמילים אחרות: פתרון לשאלת היהדות.

גם היום, בסדר העולמי החדש ובאתגרים החדשים שהוא מציב לפנינו, שאלת הנאמנות לארץ וחשיבות המעורבות בהתפתחות החברתית והתרבותית עודנה רלוונטית, והעיסוק בה הוא בעצם עיסוק בשאלת מהות הווייתנו בארץ ישראל.

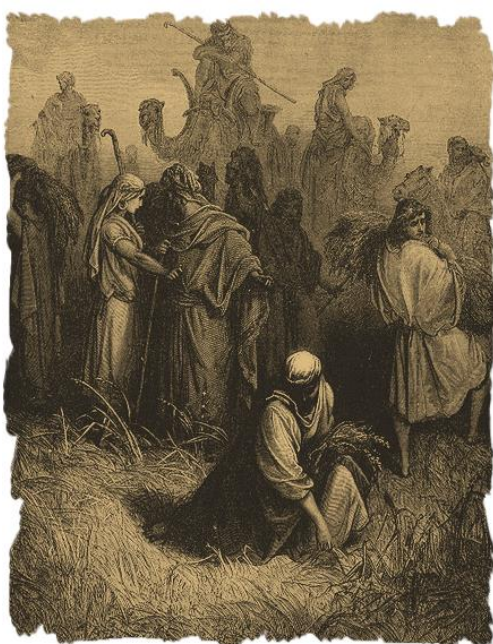
בגיליון זה, נעסוק בחשיבות החיים בישראל, כפי שנאמר: "ישיבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל מצות שבתורה" (תוספתא, עבודה זרה, ד, ג).

ארז אשל - מנהל מינהל חברה ונוער

רקע

הפעילויות שלהלן דנות בשיקולים הערכיים העומדים בבסיס ההכרעה לחיות בישראל למרות האתגרים שמציבים החיים בה, למרות הגורמים המושכים לחו"ל, ונוכח התופעה הגוברת של ירידה מהארץ – במיוחד של אנשים המבוססים מבחינה כלכלית, המבקשים לקבוע את ביתם במקומות נוחים יותר ומוגנים יותר.

בעזרת עיסוק בדמויותיהם של אלימלך ובעז ממגילת רות, נבחן תגובות שונות להתמודדות עם מצבי משבר ונזמין את בני הנוער להתמודד עם מצבים אקטואליים התובעים נחישות ערכית וגיבוש תחושת שייכות מקומית.

מתוך ויקיפדיה: רות מלקטת שיבולים.

למנה

הפעילות מורכבת משני חלקים:
החלק ראשון: "וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לָחֶם יְהוּדָה, לְגֹרַר בְּשָׂדֵי מוֹאָב" – ממוקד בסיפור דמויותיה של מגילת רות ובמחויבותן לחיים בארץ ישראל.
החלק השני: "אָנֹכֶנּוּ נִשְׁאָרִים בְּאֶרֶץ" – מעלה לדיון דילמות בנושא הירידה מהארץ היום, בוחן את המאפיינים של היורדים ואת מניעיהם, ומחדד את חשיבות הבחירה לחיות בארץ.
אפשר להעביר אחת מהפעילויות או את שתיהן.

מטרות

1. להעלות למודעות מניעים ערכיים לבחירה לחיות בישראל.
2. לדון באחריותם החברתית והלאומית של מנהיגים ושל מובילים בתחום הכלכלי.
3. לחזק את תחושת השייכות והמחויבות של בני הנוער לחיים בישראל.

צלרים

חלק א'

1. דפי לימוד: אלימלך ובוועז (נספחים 1 ו-2).
2. כרטיסי משימה קבוצתית: אלימלך ובוועז.

חלק ב'

1. מקרים לדיון קבוצתי (נספח 3).
2. כרטיסי משימה קבוצתית.

מהלך הפעילות

חלק א': "נילך איש מבית לחם יהודה לגור בשדי מואב"

שלב א' - פתיחה במליאה

המנחה יספר למשתתפים את סיפורה של מגילת רות ויתאר בקצרה את דמויותיהם של אלימלך ובוועז.

מגילת רות, הנקראת בשבועות, מתארת משפחה משבט יהודה בתקופת השופטים. בני המשפחה – אלימלך, נעמי אשתו ובניו מחלון וכליון – עוזבים את בית-לחם ויורדים למואב בגלל הרעב הכבד בארץ. הבנים מתחתנים עם נשים מואביות, לא-יהודיות. במשך הזמן, האב ושני הבנים מתים. נעמי מחליטה לשוב ליהודה בחוסר כול. כלתה ערפה נשארת במואב, ואילו רות, כלתה השנייה, מצטרפת לנעמי וחוזרת עמה לבית-לחם. נעמי שולחת את רות ללקט שיבולים בשדה של בוועז, קרוב משפחה של נעמי. רות מוצאת חן בעיני בוועז, והוא מזמין אותה ללקט בשדה עד תום ימי הקציר. בסופו של דבר, רות ובוועז מתחתנים, ולאחר כמה דורות נולד מצאצאיהם דוד מלך ישראל.

המנחה יבקש מכל משתתף לרשום לעצמו עם מי הוא מזדהה יותר – עם אלימלך או עם בוועז – ומדוע.

שלב ב' - קבוצתי

המנחה מחלק את המשתתפים לקבוצות קטנות, בנות 3-5 משתתפים. מחצית מהקבוצות מקבלות דף לימוד על אלימלך (נספח 1) וכרטיס משימה קבוצתי. יתר הקבוצות מקבלות דף לימוד על בוועז (נספח 2) וכרטיס משימה קבוצתי.

כרטיס משימה קבוצתי לקבוצות "אלימלך"

1. תארו את דמותו של אלימלך ואת מעמדו החברתי-כלכלי.
2. לדעתכם, מהם המניעים של אלימלך לעזיבת הארץ? נסו להעלות מניעים רבים ככל האפשר.
3. עם אילו מניעים אתם מזדהים? אילו מניעים אינם מוצדקים בעיניכם?
4. מה היה גורלו?
5. לדעתכם, האם לאדם בעל מעמד בחברה יש אחריות גדולה יותר, ולכן יש הצדקה להתייחס אליו ביתר קפדנות? נמקו.
6. האם יש מקום להשוואה בין סיפורו של אלימלך לבין מצבנו במציאות של היום? פרטו.

כרטיס משימה קבוצתי לקבוצות "בועז"

1. תארו את דמותו של בועז ואת מעמדו החברתי-כלכלי.
2. לדעתכם, מהם המניעים של בועז להישארות בארץ? נסו להעלות מניעים רבים ככל האפשר.
3. עם אילו מניעים אתם מזדהים? אילו מניעים אינם מוצדקים בעיניכם?
4. מה היה גורלו?
5. לדעתכם, האם לאדם בעל מעמד בחברה יש אחריות גדולה יותר, ולכן יש הצדקה להתייחס אליו ביתר קפדנות? נמקו.
6. האם יש מקום להשוואה סיפורו של בועז לבין מצבנו במציאות של היום? פרטו.

שלב ג' - במליאה

- א. המנחה יבקש מכל הקבוצות המייצגות את אלימלך לשבת בצד אחד של החדר ומכל הקבוצות המייצגות את בועז לשבת בצדו האחר.
 - ב. המנחה יקיים דיון בנושא "לרדת או להישאר", כאשר הקבוצות שמייצגות את אלימלך והקבוצות המייצגות את בועז ינסו לשכנע זו את זו (ללא קשר לדעות האישיות של המשתתפים).
- במהלך הדיון, חשוב לשמור על תרבות הדיון וההקשבה ולבקש בכל פעם שכל צד יציג טיעון אחד.
 - כמו כן חשוב להשאיר את הדיון בהקשרו ההיסטורי.

המנחה מבקש מהמשתתפים להשתחרר מתפקידיהם ולהתייחס לשאלות שלהלן:

1. עם איזו מהדמויות היה להם קל יותר להזדהות? מדוע?
2. אילו מניעים לעזיבת הארץ תקפים גם היום? אילו מניעים נוספו היום?
3. מהם לדעתכם המניעים החשובים ביותר להישארות בארץ היום?

חלק ב: אֲנַחְנוּ נִשְׁאָרִים בְּאֶרֶץ

שלב א' - במליאה

המנחה ישמיע את השיר "לפתח הר געש" מאת דן אלמגור, וישאל:

- א. מהו לדעתכם "הר הגעש" שעליו שואל התייר בשיר?
- ב. מהן תשובותיכם לשאלה: "מדוע מתעקשים אתם לחיות דווקא לפתח הר הגעש"?

לפתח הר געש

מילים: דן אלמגור

לחן: דני ליטני

ביצוע של דני ליטני:

http://www.youtube.com/watch?v=bwLHi2HbI9Q&feature=player_embedded

מילות השיר (מתוך שירונט):

<http://shironet.mako.co.il/artist?type=lyrics&lang=1&prfid=383&wrkid=2007>

יש לפעמים, אתה פוגש תייר,
והוא שואל: אמור נא לי, מדוע –
מדוע מתעקשים אתם לחיות
דווקא לפתח הר הגעש? (...)

מדוע זה אינכם זזים מכאן,
ומחפשים מקום יותר בטוח,
שבו תוכלו לחיות, סוף סוף, בשקט
אחת ולתמיד?

שלב ב' - קבוצתי

המנחה יחלק את המשתתפים ל-7 קבוצות. כל קבוצה תקבל סיפור של יחיד (או של משפחה) המתלבט אם להישאר בארץ או לעזוב. על חברי הקבוצה להציע טיעונים לשכנועו להישאר בארץ.

המקרים מתבססים על נתונים עכשוויים בדבר ירידה מן הארץ.¹

כרטיס משימה קבוצתית

1. כיצד לדעתם יש להתייחס למי שבוחר לעזוב את הארץ ממניעים אלה? מדוע?
2. מה ניתן להשיב, לדעתכם, לאלה המעוניינים לעזוב את הארץ?
3. הכינו את האירוע להצגת במליאה באמצעות משחק תפקידים שבמהלכו תציגו את הסיבות לעזיבה ואת הנימוקים להישארות בארץ.

שלב ג' - סיכום במליאה

כל קבוצה מציגה את האירוע שלה באמצעות משחק התפקידים שהכינה.

שאלות לדין

1. אילו סיבות לעזיבת הארץ הועלו באירועים?
2. אילו טיעונים עלו בעד ההישארות בארץ? אילו מהם היו משכנעים לדעתכם?
3. כיצד ראוי להתייחס אל הבוחרים לעזוב את הארץ: להבין אותם? לגנות אותם? מדוע?
4. בישראל נהוג לקרוא לעוזבים את הארץ "יורדים". יצחק רבין אף כינה אותם "נפולת של נמושות". האם כינויים אלו מוצדקים גם היום? מדוע?
5. מהי האחריות החברתית והלאומית של מנהיגים ומובילים כלכליים בהקשר לעזיבת הארץ?
6. מה יכולה מדינת ישראל לעשות כדי לצמצם את ממדי הירידה מהארץ? האם לדעתכם זה צריך להיות יעד מרכזי של המדינה? מדוע?

לסיום, המנחה מפנה את המשתתפים שוב לשיר "לפתח הר געש" ומבקש מהם לבדוק את התשובות שנתנו ל"תייר" ולהוסיף טיעונים נוספים.

¹ ד"ר מיכאלי, ד"ר חיימץ וד"ר אפשטיין (2007), האוניברסיטה הפתוחה; פרופ' אפי יער ויסמין אלקלעי (2010), אוניברסיטת תל אביב; הילה ויסברג, דה-מרקר, 11.4.2013.

נספח 1: דמותו של אלימלך

א ויהי בימי שפט השפטים ויהי רעב בארץ וילך איש מבית לחם יהודה לגור בשדו
מואב-הוא ואשתו ושני בניו ב ושם האיש אלימלך ושם אשתו נעמי ושם שני בניו
מחלון וכליון אפרתים מבית לחם יהודה ויבאו שדו מואב ויהיו שם ג וימת אלימלך איש
נעמי ותשארו היא ושני בניה ד וישאו להם נשים מאכיות שם האחת ערפה ושם
השנית רות וישבו שם כעשר שנים ה וימתו גם-שניהם מחלון וכליון ותשארו האשה
משני ילדיה ומאשה (רות א)

אמר רבי שמעון:
אלימלך ושלמון ופלוני אלמוני ואבי נעמי, כולם בני נחשון בן עמינדב. ואלימלך ומחלון וכליון,
פרנסי הדור היו.
ומפני מה נענשו? מפני שיצאו מארץ ישראל לחוצה לארץ, שנאמר: ותהום כל העיר עליהם
וגו'. (תנחומא לפרשת בהר, ג)

נספח 2: דמותו של בועז

"ולנעמי מודע לאישה איש גבור חיל ממשפחת אלימלך ושמו בועז" (רות ב, א)
בועז היה משבט יהודה, נכדו של נחשון בן עמינדב. הוא היה אחד מנכבדי העיר, בעל נכסים
ושדות, ועסק בתפקיד של שופט. באותה עת, היה איש מבוגר, גילו, ככל הנראה, היה בין
שבעים לשמונים שנה.
כשרות מגיעה ללקט שיבולים בשדהו, הוא מתייחס אליה בהבנה וברגישות. הוא פונה אליה
ומבקש ממנה להיצמד לנערותיו (פועלותיו), ללקט לא רק מפאת השדה, אלא מהערמות
שבשדה, ואף לשתות מכליהם של עובדיו. בסופו של דבר, הוא פועל בנחרצות לרכוש את
שדהו של אלימלך ולשאת את רות המואבייה לאישה.

נספח 3: מקרים לדיון קבוצתי

אחלק ב'

אירוע 1

רויטל ואמיר הם זוג צעיר ולהם שני ילדים קטנים. רויטל עובדת בחצי משרה בעירייה, ואמיר עבד, עד לפני חצי שנה, בחברה גדולה. בעקבות צמצומים בחברה, פוטר אמיר מעבודתו. רויטל ואמיר חיים בדוחק רב, הם נאלצו למכור את מכוניתם ולוותר כליל על טיולים משפחתיים, על חוגים ועל מותרות.

לאחרונה, שמעו מחבר שגר בניו-יורק שהמחירים בארצות-הברית נמוכים בהרבה מהמחירים בארץ, ושאמיר יוכל להשתלב שם בעבודה. במשכורת שיקבל שם, יוכלו לחיות ברווחה ואף לחסוך לשנים הבאות.

לדעתכם, מה צריכים רויטל ואמיר לעשות – להישאר בארץ או לנסות את מזלם בניו-יורק? פרטו את השיקולים לכל אחת מהאפשרויות.

אירוע 2

מאז שהיה בית הספר היסודי, אהב גבי לצייר יותר מכל דבר אחר. הוא אייר את ספרי המחזור של בית הספר ושל הפלוגה בצבא, הכין ברכות ימי הולדת להוריו ולאחיו הקטנים, וקישט קירות ברחבי העיר. לאחר שסיים בהצטיינות לימודי אנימציה, ערך כמה אנימציות לתשדירי שירות. לאחרונה, קיבל מכתב מפלורידה ובו הזמנה לריאיון עבודה בחברת וולט-דיסני, בתור מאייר ראשי לסרט חדש בתלת-ממד.

גבי יודע שיש לו את הכישורים כדי להצליח וששמו יתפרסם בכל העולם. אולם, אם יתקבל יצטרך להתחייב לעבוד שם שנים רבות.

לדעתכם, האם על גבי לנסוע לריאיון? פרטו את השיקולים לכל אחת מהאפשרויות.

אירוע 3

ד"ר אורנה פרימור למדה רפואה והתמחתה במיקרוביולוגיה קלינית. כבר בימי לימודיה, נחשבה אורנה גאונה בתחום התרופות, ושאירתה היא למצוא תרופה ייחודית למחלה גנטית הנמצאת במשפחתה. לאחר שעבדה בכמה בתי חולים בארץ, במחלקות פנימיות וברפואה כללית, הגישה אורנה בקשות למחקרה הרפואי. כל בקשותיה נדחו בטענה שכרגע יש צורך ברופאים ואין זמן ותקציב למחקר. אתמול, קיבלה אורנה הודעה שאוניברסיטת סטנפורד בקליפורניה שמעה על הצעת המחקר שלה ומוכנה לקבל אותה.

האם על אורנה לנסוע לקליפורניה או להישאר בארץ? פרטו את השיקולים לכל אחת מהאפשרויות.

אירוע 4

עמית וארז הקימו לפני עשר שנים הרכב למוזיקה אלקטרונית. הם ליוו להקות זמרים מובילים בארץ, זכו בפרסי מוזיקה מובילים בעולם ודורגו במקום החמישי במצעד "100 ה-DJs הטובים ביותר" שערך מגזין נחשב. בשנים האחרונות, השניים מתגוררים בלוס אנג'לס ועורכים פסי קול לסרטים מצליחים ולמשחקי ספורט בינלאומיים. שניהם נישאו לנשים ישראליות, ולכל אחד מהם שני ילדים. עמית ואשתו מעוניינים לחזור לארץ, אך ארז חושש שאם יחזרו הצלחתם העולמית תיפגע.

האם על חברי הלהקה לחזור לארץ או להישאר בחו"ל? פרטו את השיקולים לכל אחת מהאפשרויות.

אירוע 5

כרמית היא אם חד-הורית לנדב, נער בן 16. לאחרונה, כותרות רבות בעיתונים מתריעות על איומים ביטחוניים ממדינות עוינות, ונהלי שעת חירום מתורגלים בבתי הספר ובמקומות העבודה. כרמית חוששת מהיום שבו נדב יקבל צו ראשון. היא מכירה את בנה ויודעת שירצה להתנדב ליחידות המובחרות ביותר. למשפחה של כרמית חברים טובים בשוויץ, והם הציעו לכרמית ולנדב לבוא לגור אתם ולעבוד במפעל השעונים המשפחתי.

האם על כרמית להיענות לבקשת החברים? פרטו את השיקולים לכל אחת מהאפשרויות.

אירוע 6

קייטלין עלתה לארץ מאוסטרליה לפני כשלוש שנים. היא הייתה חברה בתנועת נוער ציונית, ולאחר סיום לימודיה בבית הספר התיכון, שהתה בישראל כשנה בתכנית של מנהיגות חינוכית, והתאהבה בחיים בישראל. היא חזרה לאוסטרליה ולמדה עבודה סוציאלית. מיד עם קבלת התואר, עלתה לישראל.

קייטלין מתגוררת בתל-אביב ומועסקת כעובדת סוציאלית באחד מבתי החולים בעיר. היא נהנית בעבודתה ושומרת על קשרים חמים ומשפחתיים עם חבריה. עם זאת, החום והלחות בארץ מקשים עליה מאוד, ולעתים החוצפה הישראלית פוגעת בה אישית, למשל בתור לקולנוע או באוטובוס.

קייטלין מתגעגעת מאוד למשפחתה באוסטרליה, ובתקופה האחרונה החלה שוקלת לחזור לאוסטרליה.

האם על קייטלין לחזור לאוסטרליה או להישאר בארץ? פרטו את השיקולים לכל אחת מהאפשרויות.

אירוע 7

לורה עלתה עם משפחתה מברית-המועצות בתחילת שנות התשעים. הוריה ואחיה הגדול של לורה מדברים ביניהם רוסית, וכך גם לורה וחברותיה הטובות. לורה למדה בתיכון במגמת פיזיקה ומחשבים והצטיינה בלימודיה. אך מקצועות התנ"ך, הספרות והלשון העברית מעולם לא היו הצד החזק שלה. במהלך השנים, רכשה לורה חברים רבים מברית-המועצות דרך רשתות חברתיות ודרך קרובי משפחה שנשארו שם. בצבא, שירתה לורה במודיעין וחזרה הביתה מדי יום ביומו.

לורה עומדת להינשא לבן זוגה, וסילי, שעלה לבדו לארץ. הם מעוניינים לחזור לרוסיה ולהקים שם את ביתם, במקום שבו גרים רוב חבריהם ובני משפחתם.

לדעתכם, מה צריכה לורה לעשות – להישאר בארץ או לחזור לרוסיה? פרטו את השיקולים לכל אחת מהאפשרויות.

תופעת הירידה ו"קריוחת האחות" מן הארץ

כתיבה: צפרית גרינברג

על-פי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, המעודכנים לאוגוסט 2012, כ-684 אלף ישראלים יצאו מהמדינה, מאז הקמתה ועד סוף שנת 2010, ולא חזרו אליה לאחר שהייה ממושכת בחו"ל (שנה ומעלה). האומדן למספר הישראלים השוהים בחו"ל בסוף 2010 נע בין 544 ל-575 אלף תושבים.

הירידה מן הארץ הייתה מאז ומעולם אחד הנושאים המרכזיים בשיח על הזהות ועל ההזדהות הישראלית. תופעת הירידה קיימת מראשית המפעל הציוני, אך היקפה גדל בשני העשורים האחרונים. בין היורדים נמצאים ילידי ישראל שגדלו והתחנכו בה, ועולים שלא הצליחו להיקלט בארץ.

היחס לירידה מן הארץ היה בעבר שלילי וסטריאוטיפי. היורדים נתפסו כאנשים צעירים, בדרך כלל חילונים, משכילים ומוכשרים, אינדיווידואליסטים, המעדיפים את צורכיהם האישיים על פני צרכי החברה. כאלה שתחושות הזהות הישראלית וההשתייכות הלאומית שלהם חלשות. בשני העשורים האחרונים, חל שינוי בגישה, והיום הירידה נתפסת כתופעה מורכבת, שקשורה בתהליכים כלכליים גלובליים, ושיש להתייחס אליה בהתאם לכך.

על-פי מסמך של המרכז למחקר ומידע של הכנסת (2006), אפשר לחלק את היורדים מן הארץ לשלוש קבוצות על-פי הגורמים לירידה:

- ישראלים השואפים לשפר את תנאי חייהם ויוצאים לחו"ל בשל בעיות כלכליות שהם נתקלים בהן בארץ, כגון אבטלה, יוקר המחיה, מיסוי גבוה, שכר נמוך מהשכר שיוכלו לקבל בחו"ל ועוד.
- סטודנטים או חוקרים השואפים להשלים את לימודיהם בחו"ל בתנאים טובים יותר מאלה שמתאפשרים בארץ.
- עולים חדשים שלא השתלבו בארץ מבחינה תעסוקתית בשל אי-התאמה מקצועית לשוק העבודה בארץ.

מהנתונים לגבי הירידה, עולה כי בקרב האוכלוסייה המשכילה – בעלי תואר ראשון ומעלה, הנטייה לרדת מהארץ גבוהה מזו של בעלי השכלה נמוכה. תופעה זו, שאנשים משכילים ומיומנים מהגרים למקומות שבהם מוצעת להם עבודה התואמת את כישוריהם ואת הכשרתם, מכונה בספרות המקצועית – "בריחת מוחות", ובהקשר רחב יותר – "ניידות מוחות", כשהכוונה היא לזרימה דו-כיוונית של מומחיות בין מדינת מוצא לבין מדינת יעד. "בריחת מוחות" אינה תופעה ישראלית בלעדית. מציאות הכפר הגלובלי משפיעה על מעבר של מדענים ושל בעלי מקצוע מיומנים ממדינה למדינה. הפיתוי למעבר אינו רק רמת שכר גבוהה יותר, אלא בעיקר סביבת מחקר המאפשרת פיתוח הפוטנציאל המדעי, בעיקר של מדענים צעירים. תופעה זו קיימת לא רק באקדמיה, אלא גם בתעשייה. ישראלים רבים העובדים בחברות בין-לאומיות מתקדמים ועוברים לסניפים אחרים של החברות ברחבי העולם.

ל"בריחת המוחות" מישראל השלכות שליליות רבות, ביניהן: פגיעה ברמת ההון האנושי, אובדן תשואה על ההשקעה הלאומית בחינוך, בהכשרה ובהשכלה גבוהה, וכן אובדן הכנסות ממסים. יש לכך גם השפעות ערכיות-חברתיות, כגון: פגיעה בלכידות החברתית, בכלכלה ובחוסנה של המדינה. עם זאת, יש גם השפעות חיוביות ל"ניידות המוחות", כגון: תרומה לפריין ולצמיחה הכלכלית כאשר העובדים המיומנים שבים למולדת לאחר שצברו ידע וניסיון ניהולי ולאחר שפיתחו כישורי יזמות ונגישות לרשתות גלובליות, וכאשר חזרתם ארצה מביאה להגברת ההשקעות הזרות בה.

ועדיין, למרות הפיתויים הרבים שמציעים החיים בחו"ל – רמת חיים גבוהה, תנאי עבודה נוחים ותנאי לימודים טובים, יוקרה וסטטוס מקצועי – הרי שרבים מהיורדים היו רוצים לחזור לגור בישראל ולגדל בה את ילדיהם. הרגשות העזים לישראל ותחושת המחויבות למולדת – ביכולתם להשיב את הישראלים אל ביתם. לאור זאת, אם תפעל מדינת ישראל ליצירת תנאים המאפשרים איכות חיים ורווחה, ואם תשקיע בחינוך ובהשכלה גבוהה, תוכל למשוך אליה את מיטב העם היהודי, ובניה לא יבקשו את עתידם מעבר לים.

מקורות

[יציאות וחזרות ב-2010 של ישראלים ששהו בחו"ל יותר משנה ברציפות, הלשכה](#)

[המרכזית לסטטיסטיקה, 6 אוגוסט 2012](#)

[לירון לוי, בריחת המוחות מישראל 2010 – סקירה עכשווית, המרכז הישראלי להעצמת האזרח,](#)

[יוני 2010](#)

[נעמי מי עמי, נתונים על הירידה מן הארץ, מרכז המחקר והמידע – הכנסת, 2006](#)

[אריק גולד ועומר מואב, בריחת המוחות מישראל, מרכז שלם – המכון הכלכלי-חברתי,](#)

[2006](#)

[סוניה מיכאלי, נינה חיימץ, אלק ד' אפשטיין, "ושבו בנים לגבולם": לקראת עיצוב מדיניות](#)

[חדשה לצמצום הירידה ולחיזוק הקשרים עם אזרחי המדינה השוהים בחו"ל, האוניברסיטה](#)

[הפתחה](#)

כתיבה ועריכה: אילנה רבינוביץ', סימא גוטמן, גלי צחור